

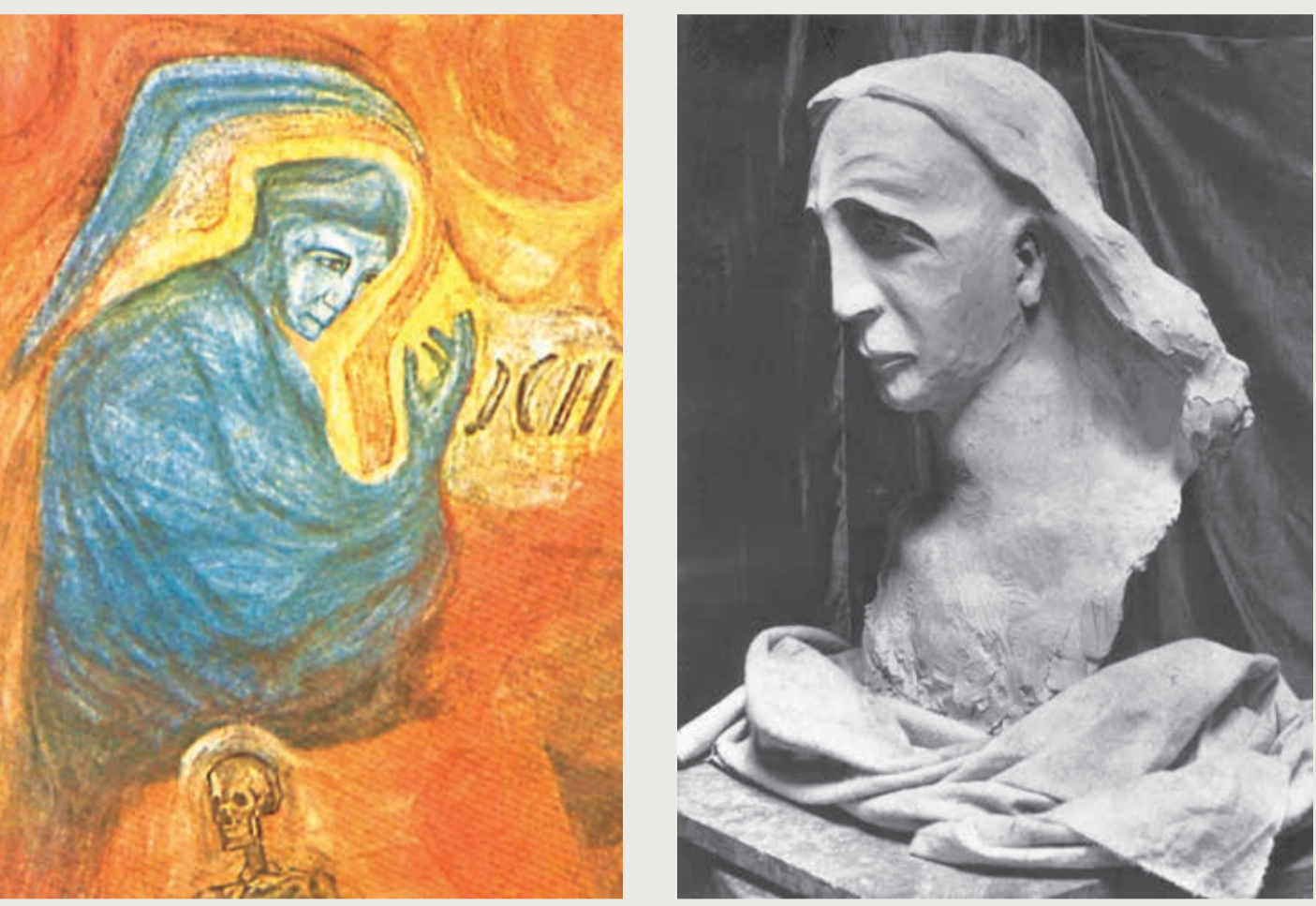
Гетеанум

Перший Гетеанум: Зелене вікно, прошліфоване за технікою Р. Штайнера Асею Тургенєвою

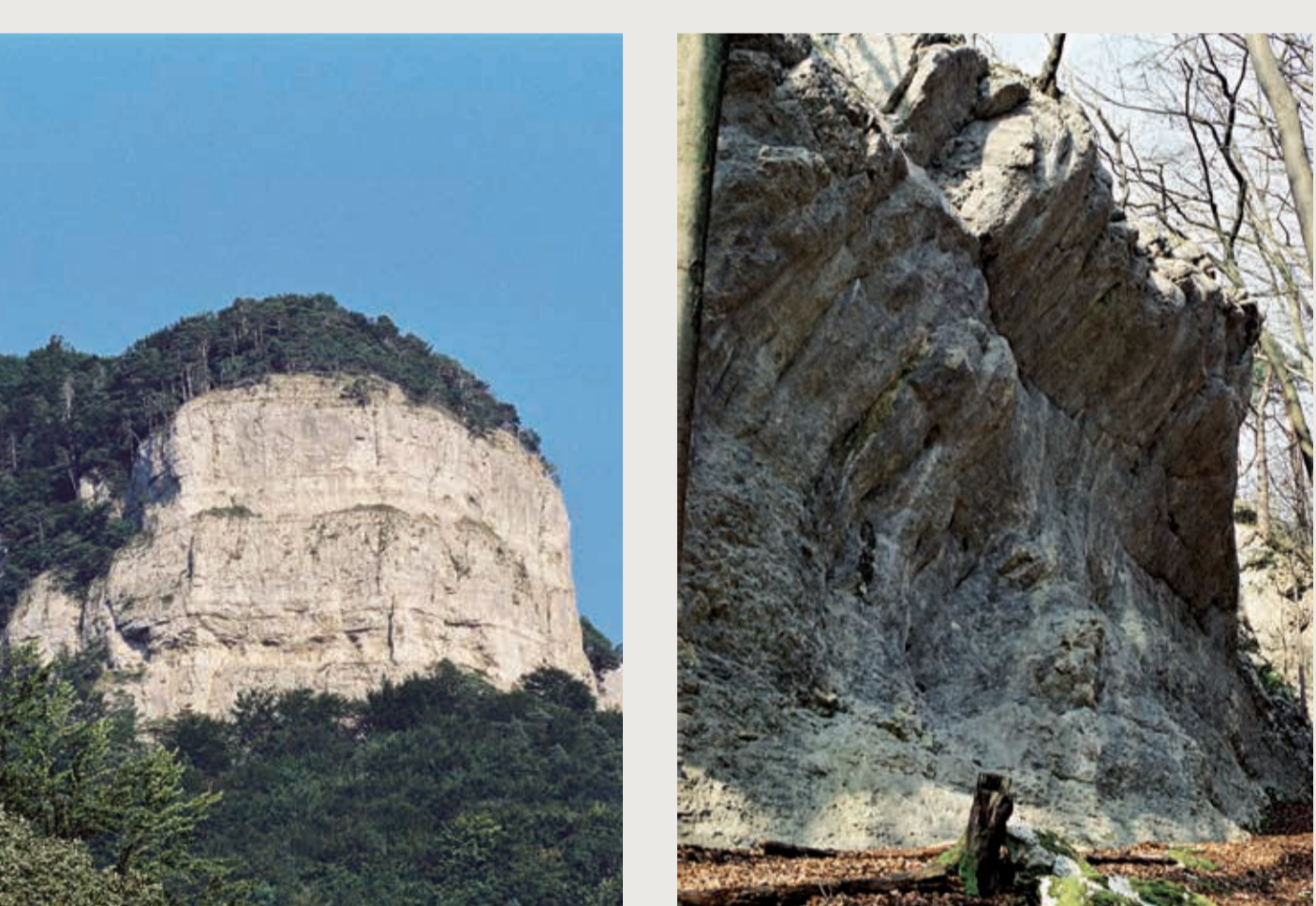
Перший Гетеанум: внутрішнє та зовнішнє скульптурне рішення

Мотив Фауста, розпис на стелі (фрагмент), перший Гетеанум
Модель голови Христа для дерев'яної скульптури „Представник людства“

Другий Гетеанум: західна сторона

Вапняні утворення швейцарського ландшафту юрського періоду

Другий Гетеанум: деталь північної сторони

Гетеанум як цілісний витвір мистецтв

Ася Тургенєва, мисткиня

Так само, як кожен орган чуття розкриває якийсь інший аспект однієї й тієї ж реальності, так кожен вид мистецтва є засобом якогось іншого прояву людини в її цілісності. Яскравим прикладом цілісного витвору при поєднанні видів мистецтва був перший Гетеанум („Іоанова будова“) у с. Дорнах. Штайнер називав його „Дім Слова“.

Художнє оформлення внутрішнього простору він змалював як покрив навколо того, що відбувається всередині. Усе це має пасувати одне одному, як рука та рукавиця.

Відвідувачів першого Гетеануму бачене вражало. „Хто сам цього не пережив, тому важко буде уявити ту дивовижну фарбу. Усе приміщення з усім, що в ньому: колони, ряди сидінь і, звичайно ж, відвідувачі – охоплені кольоровим сяйвом та мерехтінням полудневого сонячного світла, яке з південного боку летить через тристулкові вікна. Спочатку приголомшено застигаєш на місці в глибокому подиві, доки еством своїм не усвідомлюєш те, яких же кольорів набуває світло, проходячи крізь прошліфовані зелені, сині, фіолетові та рожеві вікна. Та подив зростає, бо звідки ж береться, приміром, жовтогарячий, червоний та жовтий такої інтенсивності?“ – писав студент, а пізніше вчитель Хайнц Мюллер.

І як переживання кольорів приголомшувало людину, так і вся споруда несла в собі щось надзвичайне в усіх відношеннях. Сама лишень дерев'яна конструкція в дві стіни заввишки 34 метри вимагала високої майстерності від інженерів та робітників. Горизонтальну проекцію будови на місці глядацького залу та сцени утворювали собою два кола різного діаметру, що перетиналися. Над ними здіймалися дві бані, для яких Штайнер сам зробив статичні обчислення. Обидві бані трималися в нетривкій на вигляд конструкції вільно рухомі відносно одна одної. Коли настав час прибрати внутрішні риштування, будівельний нагляд примусив усіх без винятку покинути будівлю. Із віконної ніші Штайнер спостерігав ту хвилюючу мить, коли впали останні підпори і обидві бані після кількох легких коливань завмерли у вирахованому положенні.

Зовнішні портали над дверима та вікнами були вирізьблені з цільної деревини. З обох боків внутрішнього приміщення постали колони з різьбленими цоколями, капітелями та архітравами. Їх скульптурні мотиви являли собою органічне розвинення форм. Воно підкреслювалося використанням різних порід дерева. Ті досягнення різьбярів-добровольців багатьох національностей у вимірах сьогодення здаються майже неймовірними.

Обидві бані були розписаними. Тут Штайнер спробував перспективу ліній замінити перспективою кольорів. Червонуваті жовті відтінки виходять назустріч, сині, фіолетові – втягують спостерігача вглиб картини. Виникає простір душі, який усуває відмінності між внутрішнім та зовнішнім. Надзвичайна сила сяйва розпису на стелі була досягнута за допомогою екстрактів із пелюсток квітів. Для їх отримання Штайнер обладнав власну лабораторію фарб.

Всього трохи більше як два роки будівля використовувалася для вистав та доповідей. У новорічну ніч 1922 року вона була повністю знищена пожежею, що виникла через підпал.

Відбудова Гетеануму

Незабаром після пожежі розробляється план відбудови Гетеануму. Цього разу для споруди Р. Штайнер обрав залізобетон, на той час іще доволі новий будівельний матеріал.

Тим часом Штайнер глибоко вжився в дух краєвиду. Проектуючи другий Гетеанум, він враховував вплив формацій вапняних порід юрського періоду на швейцарський ландшафт. Зовнішня архітектура заново відтворює елементи цих форм і, художньо підносячи їх, органічно вписується в оточення. Цей кут зору обстоювала також і Громадська рада села Дорнах як важливий аргумент проти комісії, що перешкоджала будівництву. „Для нас мова йде не про... деталі споруди, а про загальне враження від образу ландшафту на певній відстані.“

Тож другий Гетеанум є однією з найстаріших будівель із залізобетону. Водночас Гетеанум – це яскравий приклад можливостей органічного зведення споруд подібних розмірів із такого крихкого матеріалу. Тож і в наші дні його вивчають архітектори з усього світу.

Сам Р. Штайнер устиг лише виготовити модель зовнішньої форми будівлі, до втілення цього проекту він не дожив.

Імре Маковець, архітектор, піонер органічної архітектури в Угорщині:
„Спочатку я теж був епігоном, сліпим послідовником. Я за будь-яку ціну волів будувати так, як Рудольф Штайнер, тому що мені дуже імпонував його спосіб мислення, його бачення світу... Штайнер не загострював увагу на своїй особі, він не був Нарцисом. Його цікавив світ... Коли долаєш стадію наслідування, то вже не відносиш себе до якогось певного вчення, а чиниш те, що, за словами Штайнера, означає „діяти, виходячи з пізнання““

Рудольф Штайнер зі своєю моделлю першого Гетеанума

Перший Гетеанум:

- Проекти Рудольфа Штайнера для Центру Теософії в Мюнхені; члени Товариства обирають сконструйовану в мистецьких формах дерев'яну будівлю
 - Добровольці від 17 національностей разом працюють над різьбленням по дереву та розписом будівлі, так само й під час війни
- Р. Штайнер винаходить техніку зчісування по склу для „різьблення“ по кольоровому склу вікон. Задум втілила російська художниця Ася Тургенєва
 - Закладання наріжного каменя основи в с. Дорнах, Швейцарія, 20 вересня 1913 р.
 - Урочисте відкриття 26 вересня 1920 р.
 - Висота 34 метри; 66 000 кубічних метрів замкнутого простору
- Господарчі та житлові будівлі навколо Гетеанума були спроектовані Штайнером як цілісна композиція
 - 31.12.1922 – повне знищення Гетеануму через підпал

Другий Гетеанум:

- 1924 р. Проект Рудольфа Штайнера для новобудови із залізобетону
 - Збудовано по смерті Штайнера в 1925 - 1928 рр.

Зображення:
Архів Рудольфа Штайнера - www.rudolf-steiner.com
Отто Рітман - www.goetheanum.org
Гертруд фон Хайдебранд - www.staatsarchiv.bs.ch
Крістіан Стютен - www.zeitundlandschaft.com

Автор:
Елізабет Берінгер - www.elisabeth-beringer.de

Переклад у співавторстві:
Наталія Джозєва-Хазельштайнер, Дніпропетровськ
Роберта Калініченко, Черкаси

Графічне вирішення:
Софія Хайден - www.sophia-heijden.de

Видавець:
Гілка Антропологічного Товариства в Німеччині ім. Каспара Хаузера, м. Салем - www.rudolf-steiner-exhibition.org